

Корупційні та інші кримінальні правопорушення, які слід віднести до корупційних

У монографії проаналізовано корупційні кримінальні правопорушення, які передбачають відповідальність за підкупність та корупційні діяння серед державних, політичних та громадських діячів, посадових та службових осіб.

Автори досліджують ці правопорушення за схемою: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Мета роботи — поглиблений аналіз корупційних кримінальних правопорушень з урахуванням нових наукових досліджень та вдосконалення кримінально-правового регулювання суспільних відносин.

До корупційних кримінальних правопорушень можна віднести, зокрема, статті 191, 210, 262, 308, 312, 313, 320, 354, 357, 364, 364¹, 365², 368–369², 366², 366³.

Видання буде корисним науковцям, студентам і працівникам органів правопорядку, які займаються протидією корупції.

Бантiшев О. Ф., Бантiшева О. О.

КОРУПЦІЙНІ ТА ІНШІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ЯКІ СЛІД ВІДНЕСТИ ДО КОРУПЦІЙНИХ

Монографія

ЮРІНКОН ІНТЕР

Київ–2026

Бантисhev О. Ф., Бантисheva О. О.

Б23 Корупційні та інші кримінальні правопорушення, які слід віднести до корупційних : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2026. 116 с.

ISBN 978-617-8799-39-7

У монографії проаналізовано корупційні кримінальні правопорушення, які передбачають відповідальність за підкупність та корупційні діяння серед державних, політичних та громадських діячів, посадових та службових осіб.

Автори досліджують ці правопорушення за схемою: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Мета роботи — поглиблений аналіз корупційних кримінальних правопорушень з урахуванням нових наукових досліджень та вдосконалення кримінально-правового регулювання суспільних відносин.

До корупційних кримінальних правопорушень можна віднести, зокрема, статті 191, 210, 262, 308, 312, 313, 320, 354, 357, 364, 364¹, 365², 368–369², 366², 366³.

Видання буде корисним науковцям, студентам і працівникам органів правопорядку, які займаються протидією корупції.

УДК 343.35(477)(02)

Видавництво «Юрінком Інтер» прагне сталого майбутнього для нашого бізнесу, наших читачів і нашої планети. Ця книга виготовлена з паперу, сертифікованого FSC® та PEFC™

ЗМІСТ

Вступ	4
-------------	---

Частина перша

Розділ I.	Поняття і загальна характеристика корупційних кримінальних правопорушень	8
Розділ II.	Кримінальні правопорушення проти власності	9
Розділ III.	Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки	15
Розділ IV.	Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення	18
Розділ V.	Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів	28
Розділ VI.	Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)	31
Розділ VII.	Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності	34
Розділ VIII.	Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг	40

Частина друга

Розділ I.	Кримінальні правопорушення, які слід віднести до корупційних	68
Висновки		112
Список використаних джерел		113

ВСТУП

Кримінальні правопорушення, перелічені у примітках до статті 45 Кримінального кодексу України (далі КК України): корупційні¹ кримінальні правопорушення передбачають відповідальність насамперед за підкупність та корупційні діяння серед державних, політичних і громадських діячів, а також службових осіб державного апарату.

Автори аналізують вказані кримінальні правопорушення за такою схемою: об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона, об'єкт².

Мета цієї роботи — поглиблений аналіз корупційних кримінальних правопорушень з урахуванням результатів нових наукових досліджень. Таким чином, ця робота є новим, розширеним, поглибленим і комплексним напрацюванням, що слугуватиме основою для подальшого вдосконалення кримінально-правового врегулювання суспільних відносин, цінностей, благ, інтересів у різних сферах соціальних відносин, оскільки відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення передбачена у різних розділах Особливої частини КК України.

До корупційних кримінальних правопорушень діючий КК України відніс передбачені статтями 191 «Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем», 262 «Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем», 308 «Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем»,

¹ Від лат. *Corruptio* — підкуп. Див. : Словник іншомовних слів. За редакцією член-кореспондента АН УРСР О.С. Мельничука. Головна редакція Української радянської енциклопедії. Київ : 1977. С. 366.

² Бантышев А. Ф. Преступления против собственности в проекте УК (объект и общие вопросы анализа состава). Проблемы борьбы зі злочинністю у сфері економічної діяльності: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 15–16 груд. 1998 р. Харків, 1999. С. 134–137.

312 «Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем», 313 «Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням», 320 «Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів», 357 «Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження», 410 «Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем», у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем також кримінальні правопорушення, передбачені статтями 210 «Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням», 354 «Підкуп працівника підприємства, установи чи організації», 364 «Зловживання владою або службовим становищем», 364¹ «Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми», 365² «Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги», 368–369² цього кодексу: «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» (ст. 368); «Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми» (ст. 368³); «Підкуп особи, яка надає публічні послуги» (ст. 368⁴); «Незаконне збагачення» (ст. 368⁵); «Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі» (ст. 369); «Зловживання впливом» (ст. 369²). *(Стаття 368¹ втратила чинність на підставі Закону № 2808-VI від 21.12.2010; статтю 368² виключено на підставі Закону*

№ 3233-IX від 13.07.2023; стаття 369¹ втратила чинність на підставі Закону № 2808-VI від 21.12.2010).

Примітка до статті 45 КК України «Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям» передбачила, що кримінальними правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, відповідно до цього Кодексу вважаються кримінальні правопорушення, передбачені статтями 366² «Декларування недостовірної інформації», 366³ «Неподання суб'єктом декларування декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» КК України.

Стаття 45 КК України встановила, що особи, які вчинили кримінальні правопорушення, пов'язані з корупцією, не можуть звільнитися від кримінальної відповідальності у разі щирого покаяння, активного сприяння розкриттю кримінального правопорушення і повного відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди.

Вважаємо цей перелік далеко не повним і далі визначимо, які кримінальні правопорушення слід віднести до корупційних.

Особлива увага звертається на удосконалення і доповнення змісту текстів статей чинного кримінального законодавства України, що аналізуються.

ЧАСТИНА ПЕРША

Розділ І.

Поняття і загальна характеристика корупційних кримінальних правопорушень

В умовах агресії РФ проти України, як свідчить практика, кількість корупційних кримінальних правопорушень не знижується, а у деяких соціальних сферах, навпаки, спостерігається тенденція до їх поширення.

Особливо слід відзначити, що відповідальність в Україні може наставати за конкретні, передбачені кримінальним законом корупційні та пов'язані з корупцією кримінальні правопорушення.

Корупційними визнаються кримінальні правопорушення, при вчиненні яких винна особа пропонує, обіцяє або надає неправомірну вигоду чи приймає пропозицію, обіцянку або одержує таку вигоду за вчинення чи невчинення з використанням свого службового становища, в інтересах того, хто пропонує, обіцяє або надає таку вигоду чи діє в інтересах іншої особи.

У будь-якому разі корупційне правопорушення слід визнавати закінченим з моменту передачі або одержання неправомірної вигоди у будь-якому вигляді.

Корупційне правопорушення вчиняється з метою отримання винною особою або для будь-якої іншої особи неправомірної вигоди у будь-якій формі та вигляді або її передавання. У будь-якому разі корупційні кримінальні правопорушення вчиняються з корисливих мотивів з метою отримання вигоди.

Корупційні кримінальні правопорушення тісно пов'язані з організованою злочинністю, матеріально підтримують її та загрожують національній безпеці та конституційному ладу України.

Корупційні кримінальні правопорушення можуть бути підготовкою до вчинення тяжких кримінальних правопорушень.

Звернемося до юридичного аналізу корупційних кримінальних правопорушень.

Розділ II.

Кримінальні правопорушення проти власності

Кримінальні правопорушення проти власності у статтях 185–191 КК України передбачають відповідальність за різні форми розкрадання чужого майна, тобто навмисне протиправне одержання суб'єктом вказаним у законі способом чужого майна на свою користь або на користь іншої особи з корисливих спонукань.

Предметом розкрадання є майно, яке має вартість і перебуває у чужій для винної особи власності.

Статті 185–191 КК України слід було б зробити окремим розділом його Особливої частини.

Стаття 191 КК України «Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем» у своїй першій частині каже, що привласнення чи розтрата чужого майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні, карається штрафом від двох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до чотирьох років, або позбавленням волі на строк до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

Привласнення — це незаконне утримання винною особою на свою користь або користь інших осіб майна, що знаходиться у його правомірному володінні в силу службових обов'язків, договірних відносин або спеціального довірителя власника, в результаті чого воно переходить від законного власника в особисте користування порушника кримінального закону або іншої особи. Не слід розглядати такі діяння у разі тимчасового запозичення ввірених цінностей чи коштів за наявності наміру повернення їх законному володільцю.

Розтрата чужого майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні — це протизаконне витрачання цього майна на власні потреби або потреби інших осіб. При розтраті майно, як правило,

гроші, відчувається і витрачається без перебування у незаконному володінні винного. У разі розтрата майно, що є предметом або знаряддям кримінального правопорушення, використовується і розтрачується, тому повернути його власнику, як правило, неможливо. Може йтися лише про відшкодування власникові збитків.

І привласнення, і розтрата є кримінальним правопорушенням із матеріальним складом.

Кримінальне правопорушення у разі привласнення слід вважати закінченим з моменту, коли винна особа заволоділа майном і має можливість розпорядитися ним як власним. У разі розтрата кримінальне правопорушення слід вважати закінченим з моменту витрати майна (передача; віддавання боргу; програш; обмін; придбання будь-чого; проїдання тощо).

Суб'єкт цього кримінального правопорушення фізична осудна або обмежено осудна особа, що досягла віку 16 років і майно якої було ввірене або яким ця особа відала.

Суб'єктивна сторона — прямий умисел при наявності мети незаконного заволодіння чужим майном.

Мотиви, як правило, корисливі.

Об'єкт — право власності на майно фізичних чи юридичних осіб або держави.

Частина друга статті 191 КК України передбачає відповідальність за привласнення, розтрату або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем, карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

У разі вчинення кримінального правопорушення, передбаченого частиною другою статті 191 КК України суб'єктом може бути лише службова особа, яка умисно з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах або в інтересах третіх осіб використовує владу чи службове становище всупереч інтересам служби.

Про поняття службової особи йдеться у частинах третьої та четвертої статті 18 КК України та примітки 1 та 2 до статті 364 КК України.

Стаття 18. «Суб'єкт кримінального правопорушення»

Частина 3. Службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

Частина 4. Службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, в органі місцевого самоврядування або автономному утворенні на території держави, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного, місцевого органу або державного, комунального підприємства), іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), а також члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів.

Стаття 364. Зловживання владою або службовим становищем

Примітка. 1. Службовими особами у статтях 364, 368, 368⁵, 369 цього Кодексу є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого

самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

Для цілей статей 364, 368, 368⁵, 369 цього Кодексу до державних та комунальних підприємств прирівнюються юридичні особи, у статутному фонді яких відповідно державна чи комунальна частка перевищує 50 відсотків або становить величину, що забезпечує державі чи територіальній громаді право вирішального впливу на господарську діяльність такого підприємства.

Примітка 2. Службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у тому числі присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), а також іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів.

Частина третя статті 191 КК України передбачає відповідальність за дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на строк від трьох до восьми років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Про повторність йдеться у частині 1 статті 32 КК України «Повторність кримінальних правопорушень»: повторністю

кримінальних правопорушень визнається вчинення двох або більше кримінальних правопорушень, передбачених тією самою статтею або частиною статті Особливої частини цього Кодексу.

Попередня змова груп осіб визначена у частині другої статті 28 КК України «Вчинення кримінального правопорушення групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою або злочинною організацією». Кримінальне правопорушення визнається вчиненням за попередньою змовою групою осіб, якщо його спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку кримінального правопорушення, домовилися про спільне його вчинення.

Частина четверта статті 191 КК України передбачає відповідальність за дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, якщо вони вчинені у великих розмірах чи в умовах воєнного або надзвичайного стану, караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Нормативне закріплення поняття «*великого розміру*» міститься у примітці 3 до статті 185 КК України, згідно з якою кримінально-правове значення великого розміру має місце у разі, якщо вартість викраденого майна становить суму, що у двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, обчислений на момент вчинення суспільно небезпечного діяння.

Частина п'ята статті 191 КК України передбачає відповідальність за дії, передбачені частинами першою, другою, третьою або четвертою цієї статті, якщо вони вчинені в особливо великих розмірах або організованою групою, караються позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією майна.

«*Особливо великий розмір*» примітка 4 до статті 185 КК України визначила як кримінальне правопорушення, що вчинене однією особою чи групою осіб на суму, яка в шістсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення кримінального правопорушення.

Перейти на сайт →